

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 5.5.2015
COM(2015) 190 final

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

**Έκθεση για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/113/ΕΚ του Συμβουλίου για την εφαρμογή
της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και
υπηρεσίες και την παροχή αυτών**

Έκθεση για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/113/EK του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ισότητα ανδρών και γυναικών συνιστά θεμελιώδη αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόσο οι Συνθήκες της ΕΕ όσο και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαγορεύουν οποιαδήποτε διάκριση λόγω φύλου και απαιτούν τη διασφάλιση της ισότητας ανδρών και γυναικών σε όλους τους τομείς.

Η οδηγία 2004/113/EK¹ (εφεξής «η οδηγία») επεκτείνει την προστασία έναντι των διακρίσεων λόγω φύλου, πέρα από το παραδοσιακό πλαίσιο της αγοράς εργασίας, στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών. Υλοποιείται, κατ' αυτόν τον τρόπο, η υποχρέωση για ίση μεταχείριση στις περισσότερες οικονομικές καθημερινές συναλλαγές που επηρεάζουν τη ζωή των πολιτών στην ΕΕ.

Στόχος της Επιτροπής, στην πρώτη έκθεσή της σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας, είναι να αναφερθεί η πρόοδος που έχει συντελεστεί όσον αφορά την εφαρμογή στην πράξη.

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) ακύρωσε το άρθρο 5 παράγραφος 2 της οδηγίας στην απόφαση *Test Achats* που εξέδωσε το 2011². Με την εν λόγω διάταξη είχε επιτραπεί η χρήση αναλογιστικών συντελεστών με βάση το φύλο στις ασφαλιστικές συμβάσεις. Η απόφαση υποχρέωνε τα κράτη μέλη να καταστήσουν υποχρεωτικά τα ασφάλιστρα και τις παροχές ανεξαρτήτως φύλου έως τις 21 Δεκεμβρίου 2012. Το 2011, η Επιτροπή εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις συνέπειες της απόφασης³. Η παρούσα έκθεση αποτελεί συνέχεια των κατευθυντήριων γραμμών και καλύπτει την εφαρμογή της απόφασης στα κράτη μέλη. Ωστόσο, δεν περιορίζεται στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, αλλά εξετάζει εφ' όλης της ύλης την εφαρμογή της οδηγίας στο σύνολό της.

Όλα τα κράτη μέλη διαβίβασαν στην Επιτροπή πληροφορίες που αποτελούν συμβολή στην έκθεση. Επιπλέον, η Επιτροπή ζήτησε τη γνώμη των εθνικών φορέων ισότητας και του ευρωπαϊκού τους δικτύου (Equinet), των κοινωνικών εταίρων, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και του Ευρωπαϊκού δικτύου νομικών εμπειρογνομόνων για την ισότητα των φύλων.

2. ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΠΙ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙ

Η οδηγία 2004/113/EK έχει μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία και των 28 κρατών μελών.

¹ Οδηγία 2004/113/EK του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, ΕΕ L373 της 21.12.2004, σ. 37.

² Απόφαση της 1ης Μαρτίου 2011 στην υπόθεση C-236/09, ΕΕ C 130 της 30.4.2011, σ. 4.

³ Ανακοίνωση της Επιτροπής – Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας του Συμβουλίου 2004/113/EK στις ασφαλίσσεις, υπό το πρίσμα της απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση C-236/09 (*Test-Achats*), C (2011) 9497 τελικό, της 22ας Δεκεμβρίου 2011, ΕΕ C 11 της 13.1.2012.

Η Επιτροπή έχει ελέγξει τη συμμόρφωση των εθνικών εκτελεστικών διατάξεων με την οδηγία. Από την επισκόπηση της εθνικής νομοθεσίας και των εμπειρικών διαγμάτων από την εφαρμογή της στην πράξη προκύπτει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις ως προς την εφαρμογή της οδηγίας, ιδίως όσον αφορά την παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 5, το οποίο επιτρέπει την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών αποκλειστικά ή πρωτίστως σε άτομα του ενός φύλου υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Ως αποτέλεσμα αυτών των αξιολογήσεων, προέκυψαν ερωτήματα σχετικά με 17 κράτη μέλη. Από τις πληροφορίες που παρασχέθηκαν διαπιστώθηκε ότι η μεταφορά ήταν επαρκώς σαφής και σύμφωνη ή τροποποιήθηκε σύμφωνα με την οδηγία σε 11 από τα εν λόγω κράτη μέλη. Ο εντατικός διάλογος για την επαρκή εφαρμογή της οδηγίας συνεχίζεται με 6 κράτη μέλη⁴. Ο προβληματισμός αφορά κυρίως το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας, για παράδειγμα μέσω υπερβολικά περιοριστικής ερμηνείας της έννοιας των αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται στο κοινό και προσφέρονται εκτός του τομέα του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου ή μέσω προστασίας που καλύπτει μόνον τους καταναλωτές ως αποδέκτες των υπηρεσιών. Ένα άλλο ζήτημα που εμφανίζεται κατ' επανάληψη είναι το υπερβολικά ευρύ πεδίο εφαρμογής της δυνατότητας να αιτιολογείται η άνιση μεταχείριση βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 5 της οδηγίας, γεγονός που ενδέχεται να οδηγεί σε αδικαιολόγητη άνιση μεταχείριση κατά την τιμολόγηση της ίδιας υπηρεσίας (για παράδειγμα τιμές εισόδου σε ντισκοτέκ ή σε αθλητικές εκδηλώσεις ή έξοδα ενοικίασης αυτοκινήτου). Ορισμένα ζητήματα συνδέονται με ανεπαρκή προστασία λόγω μητρότητας και εγκυμοσύνης κατά την παροχή υπηρεσιών ή με ανεπαρκή έκταση του δικαιώματος προς αποζημίωση, για παράδειγμα λόγω του γεγονότος ότι δεν υφίσταται δικαίωμα αποζημίωσης για ηθική βλάβη.

Η Επιτροπή έχει λάβει σημαντικό αριθμό καταγγελιών από πολίτες, η πλειονότητα των οποίων αφορά μεμονωμένες περιπτώσεις εικαζόμενων διακρίσεων σε συναλλαγές μεταξύ ιδιωτών, στις οποίες δεν εμπλέκονται κράτη μέλη. Οι εν λόγω περιπτώσεις δεν αφορούν πλημμελή μεταφορά ή εφαρμογή της οδηγίας από κράτος μέλος. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι διαθέσιμα μέσα έννομης προστασίας μόνο βάσει του εθνικού δικαίου και μέσω των εθνικών δικαστηρίων. Δεν υπάρχουν διαδικασίες επί παραβάσει που εκκρεμούν μετά από καταγγελία βάσει της οποίας διαπιστώνεται πλημμελής μεταφορά ή εφαρμογή της οδηγίας από κράτη μέλη.

3. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ

Όπως προβλέπεται στο άρθρο 3, η οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα τα οποία παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες που διατίθενται στο κοινό και που προσφέρονται εκτός του τομέα του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου. Καλύπτει τόσο το δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανόμενων των δημόσιων οργανισμών.

3.1 Έννοια των υπηρεσιών

Όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας, υπηρεσίες είναι εκείνες που εμπίπτουν στο άρθρο 57 της Συνθήκης ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή και τη συναφή νομολογία του ΔΕΕ, μια υπηρεσία πρέπει να συνιστά οικονομική δραστηριότητα, δηλαδή να παρέχεται συνήθως αντί αμοιβής.

⁴ BE, DE, DK, LT, LV, PL.

Η οικονομική φύση της δραστηριότητας δεν εξαρτάται από το εθνικό νομικό καθεστώς του παρόχου ή της σχετικής υπηρεσίας. Το Δικαστήριο έχει, για παράδειγμα, κρίνει ότι δραστηριότητες που ασκούνται από μέλη θρησκευτικής ή φιλοσοφικής κοινότητας⁵ μπορεί ενδεχομένως να συνιστούν οικονομική δραστηριότητα, όπως και δραστηριότητες που ασκούνται από μια ερασιτεχνική αθλητική ένωση⁶.

Αποτελεί πάγια νομολογία, ιδίως, στον τομέα των υπηρεσιών υγείας ότι η υπηρεσία δεν πρέπει κατ' ανάγκη να αμείβεται από αυτούς στους οποίους παρέχεται⁷.

Ως εκ τούτου, η οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παρέχονται αντί αμοιβής (συμπεριλαμβανομένων ιδίως των υπηρεσιών υγείας⁸), εκτός εκείνων που εξαιρούνται ρητά από το πεδίο εφαρμογής της, δηλαδή τις υπηρεσίες εκπαίδευσης και το περιεχόμενο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της διαφήμισης. Επιπλέον, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας οι δράσεις του δημόσιου τομέα που συνεπάγονται την άσκηση δημόσιας εξουσίας (π.χ. από την αστυνομία) χωρίς κανένα στοιχείο παροχής «υπηρεσίας».

3.2 Έννοια των αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται στο κοινό και προσφέρονται εκτός του τομέα του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου

Η οδηγία προβλέπει την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, ενώ διευκρινίζεται ότι αφορά αγαθά και υπηρεσίες που «διατίθενται στο κοινό» και «προσφέρονται εκτός του τομέα του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου» (άρθρο 3 παράγραφος 1). Θα μπορούσαν ενδεχομένως να εγερθούν ερωτήματα σχετικά με το ακριβές πεδίο εφαρμογής της οδηγίας και θα μπορούσαν, ιδίως, να διαδραματίσουν ρόλο στις αποφάσεις του Δικαστηρίου.

Η έννοια των υπηρεσιών που «διατίθενται στο κοινό» και «προσφέρονται εκτός του τομέα του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου» θα απέκλειε, εξ αντιδιαστολής, από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας δραστηριότητες στο πλαίσιο των σχέσεων που εμπίπτουν αποκλειστικά στη σφαίρα του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου και δεν διατίθενται στο κοινό. Τούτο συμβαίνει στην περίπτωση που η προσφορά του αγαθού ή της υπηρεσίας δεν πραγματοποιείται στον δημόσιο χώρο (π.χ. με διαφημιστική καταχώριση σε εφημερίδα ή σε δημοσίως προσβάσιμο δικτυακό τόπο), αλλά το αγαθό ή η υπηρεσία προσφέρεται σε περιορισμένο κύκλο προσώπων (μέλη της οικογένειας, φίλους, συναδέλφους ή άλλους γνωστούς). Επιπλέον, η εξαίρεση αυτή καλύπτει περιπτώσεις στις οποίες η εγγύτητα με την προσωπική σφαίρα του προσώπου που προσφέρει αγαθά ή υπηρεσίες επηρεάζει την επιλογή του αντισυμβαλλομένου περισσότερο από τις συνήθεις οικονομικές παραμέτρους⁹.

3.3 Έννοια της διάκρισης λόγω φύλου – επαναπροσδιορισμός φύλου

⁵ Υπόθεση C-196/87 *Steymann*, 5 Οκτωβρίου 1988, σκέψεις 9 και 12.

⁶ Βλ. για παράδειγμα, υποθέσεις C-51/96 *Delière* και C-191/97, *Pacqué*, 11 Απριλίου 2000, σκέψη 46.

⁷ Βλ., για παράδειγμα, υπόθεση C-157/99 *Smits και Peerbooms*, 12 Ιουλίου 2001, σκέψη 57.

⁸ Ωστόσο, διακρίσεις λόγω φύλου όσον αφορά τα εκ του νόμου συστήματα κοινωνικής ασφάλισης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ.

⁹ Π.χ. όταν ένα πρόσωπο υπενοικιάζει δωμάτιο στο δικό του διαμέρισμα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, φαίνεται ότι η εξαίρεση εφαρμόζεται ακόμη και εάν το δωμάτιο προσφέρεται δημοσίως σε εφημερίδα ή στο Διαδίκτυο.

Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών και η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω φύλου ισχύουν και στις διακρίσεις που προκύπτουν από τον επαναπροσδιορισμό φύλου ενός προσώπου¹⁰.

Μόνο 5 κράτη μέλη¹¹ έχουν συμπεριλάβει ρητά στη νομοθεσία τους τον επαναπροσδιορισμό φύλου ως ειδικό λόγο διακρίσεων. Στα υπόλοιπα κράτη μέλη ο επαναπροσδιορισμός φύλου δεν έχει τύχει ρητής νομικής κάλυψης, αλλά τα εν λόγω κράτη μέλη υποστηρίζουν ότι η προστασία από τις διακρίσεις σε αυτόν τον τομέα απορρέει από την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω φύλου, σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ. Για παράδειγμα, στην Κύπρο, τα δικαστήρια έχουν ήδη αποσαφηνίσει ότι οι διακρίσεις λόγω επαναπροσδιορισμού φύλου εμπίπτουν στην έννοια των διακρίσεων λόγω φύλου. Στην Ιρλανδία τούτο έχει αποσαφηνιστεί για τις διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης.

Μέχρι σήμερα το ΔΕΕ έχει αποφανθεί μόνο σχετικά με τον επαναπροσδιορισμό φύλου. Δεν υπάρχει νομολογία σχετικά με την ταυτότητα φύλου¹² γενικότερα ως καλυπτόμενη από την προστασία κατά των διακρίσεων λόγω φύλου, αλλά η Επιτροπή θεωρεί ότι η προσέγγιση πρέπει να είναι ουσιωδώς παρεμφερής.

3.4 Ορισμός της παρενόχλησης

Το άρθρο 4 παράγραφος 3 της οδηγίας διευκρινίζει ότι η παρενόχληση και η σεξουαλική παρενόχληση κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχεία γ) και δ) συνιστούν διάκριση και απαγορεύονται.

Δεν έχει αναφερθεί καμία ιδιαίτερη δυσκολία για την εφαρμογή της απαγόρευσης παρενόχλησης λόγω φύλου στον τομέα της ίσης πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες. Ωστόσο, σε ορισμένα κράτη μέλη¹³ έχουν ανακύψει ζητήματα όσον αφορά την εφαρμογή στην πράξη σε περιπτώσεις στις οποίες εμπλέκεται παρενοχλών τρίτος, ο οποίος δεν είναι ο πάροχος αγαθών ή υπηρεσιών, καθώς και το ζήτημα της ευθύνης σε μια τέτοια περίπτωση. Το ζήτημα της ευθύνης του παρόχου υπηρεσιών για παρενόχληση από τρίτον θα μπορούσε να είναι σημαντικό, ιδίως όταν η βασική υπηρεσία παρέχει μια πλατφόρμα επικοινωνίας μεταξύ πελατών, κατά την χρήση της οποίας σημειώνεται η παρενόχληση, για παράδειγμα μέσω του Διαδικτύου.

Έχει καταγραφεί μικρός αριθμός καταγγελιών¹⁴ σχετικά με παρενόχληση και σεξουαλική παρενόχληση στον τομέα της ίσης πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες. Υπάρχουν λιγοστές πληροφορίες, διότι σε ορισμένα κράτη μέλη δεν συλλέγονται στοιχεία σχετικά

¹⁰ Βλ. υπόθεση C-13/94 *P κατά S και Cornwall County Council*, 30 Απριλίου 1996 και υπόθεση C-423/04, *Richards κατά Secretary for Work and Pensions*, 27 Απριλίου 2006.

¹¹ BE, CZ, SE, SK, UK.

¹² Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα φύλου βλ. την έκθεση του 2011 «*Διακρίσεις λόγω φύλου, ταυτότητας και έκφρασης του φύλου*», του Ευρωπαϊκού δικτύου νομικών εμπειρογνομόνων για την ισότητα των φύλων στον τομέα της απαγόρευσης των διακρίσεων. Η εν λόγω έκθεση είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://bookshop.europa.eu/en/trans-and-intersex-people-pbDS3212033/>

¹³ Ιδίως στην Αυστρία

¹⁴ Η Αυστρία με περίπου 50 καταγγελίες το 2012, το Βέλγιο με 1 ή 2 ανά έτος (ορισμένες από διεμφυλικά άτομα), η Δανία με 15 έως 20 περιπτώσεις, η Σουηδία με 5 περιπτώσεις μεταξύ 2009 και 2013. Η Γαλλία ανέφερε την έλλειψη διακριτών και ειδικών στοιχείων για την παρενόχληση στην πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες

με το θέμα αυτό¹⁵ και σε άλλα δεν γίνεται διαφοροποίηση όσον αφορά τον λόγο των διακρίσεων¹⁶.

3.5 Προστασία των εγκύων και των μητέρων

Το άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο α) αναφέρει ρητά τη λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση λόγω εγκυμοσύνης και μητρότητας ως διάκριση λόγω φύλου που απαγορεύεται. Δεν έχει επισημανθεί καμία ιδιαίτερη δυσκολία εφαρμογής της προστασίας των εγκύων και των θηλαζουσών γυναικών. Ωστόσο, το ζήτημα της ορθής μεταφοράς της εν λόγω διάταξης στο εθνικό δίκαιο αποτελεί αντικείμενο εντατικού διαλόγου με τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη¹⁷, στα οποία είτε έχει προβλεφθεί ρητή προστασία στη νομοθεσία ή η προστασία αυτή απορρέει εμμέσως από τη γενική απαγόρευση των διακρίσεων λόγω φύλου.

Φαίνεται να υφίστανται μάλλον εκτεταμένα πρακτικά προβλήματα όσον αφορά τους περιορισμούς που επιβάλλουν οι πάροχοι υπηρεσιών ως προς τη δυνατότητα θηλασμού στις εγκαταστάσεις τους. Σε ορισμένα κράτη μέλη τα εστιατόρια απαγορεύουν τον θηλασμό στους χώρους τους¹⁸. Σε άλλα κράτη μέλη σημειώνονται προβλήματα λόγω της πρόσβασης σε υπηρεσίες με καροτσάκι για βρέφη¹⁹. Ένα κράτος μέλος²⁰ έχει εκδώσει ειδικές οδηγίες σχετικά με το ζήτημα του θηλασμού κατά την παροχή ή τη χρήση υπηρεσίας.

Σε μικρότερο βαθμό, αναφέρθηκαν δυσκολίες για τις εγκύους στους τομείς των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών ή της στέγασης. Η Λιθουανία αναφέρει την άρνηση παροχής πιστωτικών υπηρεσιών λόγω εγκυμοσύνης και τη σχετική απώλεια εισοδήματος. Η Αυστρία αναφέρεται στην έκθεσή της σε καταγγελία εγκύου φοιτήτριας, της οποίας η συμφωνία μίσθωσης με φοιτητική εστία, την οποία διαχειρίζεται η Εκκλησία, καταγγέλθηκε, αφότου έμεινε έγκυος.

4. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΦΥΛΟΥ Η ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

4.1 Το άρθρο 4 παράγραφος 5 και η εφαρμογή του

Το άρθρο 4 παράγραφος 5 της οδηγίας ορίζει ότι η οδηγία δεν αποκλείει τη διαφορετική μεταχείριση, εάν η παροχή αγαθών ή υπηρεσιών αποκλειστικά ή πρωτίστως σε άτομα του ενός φύλου αιτιολογείται από θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης του σκοπού αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία. Η αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας αποσαφηνίζει την έννοια του θεμιτού σκοπού, προβλέποντας ότι ο εν λόγω σκοπός θα μπορούσε να συνίσταται στην προστασία θυμάτων βίας σεξουαλικής φύσεως (π.χ. σε εστίες διαμονής μόνο για άτομα του ενός φύλου), σε λόγους προστασίας του ιδιωτικού βίου και της αξιοπρέπειας, στην προαγωγή της ισότητας των φύλων ή των συμφερόντων ανδρών ή γυναικών (π.χ. σώματα εθελοντών μόνον του ενός φύλου), στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι (ιδιωτικές λέσχες μόνο για άτομα του ενός φύλου) και στην οργάνωση αθλητικών δραστηριοτήτων (για άτομα μόνον του ενός φύλου).

¹⁵ CZ.

¹⁶ BG.

¹⁷ LT και LV.

¹⁸ Π.χ. στη Δανία. Παρόμοιες περιπτώσεις αναφέρθηκαν για την Εσθονία και την Ουγγαρία σε εστιατόρια και για την Ιρλανδία σε κινηματογράφους και θέατρα.

¹⁹ HU, LV.

²⁰ UK.

Φαίνεται ότι η ορθή εφαρμογή της εν λόγω παρέκκλισης αποτελεί ένα από τα κύρια ζητήματα της εφαρμογής της οδηγίας όσον αφορά τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο, καθώς και την ερμηνεία της σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Από τις πληροφορίες που παρείχε σημαντικός αριθμός κρατών μελών και ενδιαφερομένων μερών²¹ προκύπτει ότι υφίστανται ορισμένες δυσκολίες στην ερμηνεία και την εφαρμογή στην πράξη του άρθρου 4 παράγραφος 5, οι οποίες έχουν ως συνέπεια την ανασφάλεια δικαίου, διότι, όπως φαίνεται, υπάρχουν αποκλίνουσες προσεγγίσεις όσον αφορά την ερμηνεία της εν λόγω διάταξης²².

Ως εξαίρεση από την αρχή της ίσης μεταχείρισης, η παρέκκλιση πρέπει να ερμηνεύεται στενά²³. Φαίνεται ότι καλύπτει μόνον τις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα αγαθά ή οι υπηρεσίες διατίθενται αποκλειστικά ή πρωτίστως σε άτομα του ενός φύλου, χωρίς να προβλέπεται η δυνατότητα να προσφέρονται αγαθά και υπηρεσίες στο ευρύ κοινό. Σε περίπτωση που και τα δύο φύλα έχουν πρόσβαση στην υπηρεσία ή τα αγαθά, ισχύουν διαφορετικές προϋποθέσεις για τους άνδρες και για τις γυναίκες.

Η σχετική έλλειψη νομολογίας για την εν λόγω διάταξη αναφέρθηκε ως η βασική δυσκολία στην πράξη να αξιολογούνται κατά περίπτωση η αιτιολόγηση και η αναλογικότητα μιας παρέκκλισης βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 5²⁴.

Φαίνεται ότι ανακύπτουν κατ' επανάληψη προβλήματα όσον αφορά το ζήτημα αν πληρούνται οι απαιτήσεις για θεμιτό στόχο δυνάμει αυτής της διάταξης²⁵. Επομένως, όσον αφορά, για παράδειγμα, γυμναστήρια, αθλητικές λέσχες ή λέσχες αισθητικής μόνον για γυναίκες, φαίνεται ότι οι φορείς ισότητας έχουν καταλήξει σε διαφορετικά συμπεράσματα στο ερώτημα εάν ο περιορισμός της πρόσβασης σε άτομα του ενός φύλου μόνον επιτρέπεται ή όχι²⁶.

Επιπλέον, συχνά οι πάροχοι υπηρεσιών που κατηγορούνται για διαφορετική μεταχείριση ανδρών και γυναικών λόγω φύλου (η οποία εκδηλώνεται γενικά με τη μορφή διαφορετικών τιμών) προσπαθούν να στηρίζονται σε μια αιτιολόγηση βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 5, παρόλο που η υπηρεσία δεν παρέχεται αποκλειστικά σε άτομα του ενός φύλου. Αυτό ισχύει, για παράδειγμα, σε περιπτώσεις στις οποίες στόχος είναι να επιτευχθεί ισορροπημένος αριθμός ατόμων κάθε φύλου. Φαίνεται ότι υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες ως προς το παραδεκτό των εν λόγω πρακτικών.

4.1.1 Υπηρεσίες που παρέχονται μόνον σε ένα φύλο

Για ορισμένες από τις περιπτώσεις στις οποίες προσφέρονται υπηρεσίες μόνον σε άτομα του ενός φύλου έχουν κινηθεί δικαστικές διαδικασίες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων²⁷. Για παράδειγμα, στο Βέλγιο, κρίθηκε μη αιτιολογημένο να επιτρέπεται η είσοδος σε γυμναστήριο αποκλειστικά σε γυναίκες. Ομοίως, στη Δανία, δικαστήριο

²¹ AT, BE, DK, δίκτυο Equinet.

²² Βλ. την έκθεση του δικτύου Equinet σχετικά με τους φορείς ισότητας στα διάφορα κράτη μέλη.

²³ βλ. ιδίως την υπόθεση C-451/03, *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti Srl*, 30 Μαρτίου 2006, σκέψη 45.

²⁴ BE, HU.

²⁵ Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ορισμένα κράτη μέλη, π.χ. BE και NL, έχουν επιλέξει να απαριθμούνται περιοριστικά στη νομοθεσία τους οι τομείς που θα μπορούσαν να υπαχθούν στην εν λόγω εξαίρεση ή προέβλεψαν μια τέτοια δυνατότητα.

²⁶ Βλ. έκθεση του δικτύου Equinet.

²⁷ Η πρόσβαση σε ένα διαμέρισμα αμαξοστοιχίας (CZ) ή έναν όροφο ξενοδοχείου (DK) περιορίζεται μόνον σε γυναίκες.

έκρινε ότι συνιστά δυσμενή διάκριση το γεγονός ότι ξενοδοχείο επέτρεπε την είσοδο σε έναν επιπλωμένο όροφο μόνον σε γυναίκες.

Σε ορισμένους τομείς, ακόμη και αν, καταρχήν, μια υπηρεσία παρέχεται και στα δύο φύλα, οι πάροχοι υπηρεσιών έχουν ορισμένες φορές την τάση να περιορίζουν προσωρινά την πρόσβαση σε άτομα του ενός φύλου, προκειμένου να επιτευχθεί ισορροπημένος αριθμός μελών και των δύο φύλων. Αυτό ισχύει ιδίως σε ντισκοτέκ, κλαμπ, γυμναστήρια και ιαματικά κέντρα. Μερικές από τις υποθέσεις αυτές αποτέλεσαν αντικείμενο δικαστικών αποφάσεων. Για παράδειγμα, στη Γερμανία διάφορα δικαστήρια αποφάνθηκαν ότι δεν είναι αιτιολογημένο να επιτρέπεται προσωρινά μόνον σε γυναίκες η είσοδος σε λέσχη ή η πρόσβαση στην εγγραφή σε γυμναστήριο με το επιχείρημα ότι δεν έχει ακόμη επιτευχθεί η επιθυμητή εκπροσώπηση γυναικών. Αντιθέτως, ο τσεχικός φορέας ισότητας θεωρεί ότι οι διαφορετικές τιμές που αποσκοπούν στην εξισορρόπηση του αριθμού των χρηστών ενδέχεται να είναι δικαιολογημένες.

4.1.2 Διαφορά στις τιμές για την ίδια υπηρεσία

Μεταξύ των πλέον συχνά αναφερόμενων παραδειγμάτων άνισης μεταχείρισης είναι η διαφορετική τιμολόγηση για τις ίδιες παρεχόμενες υπηρεσίες. Η πρακτική αυτή παρατηρήθηκε ιδίως στον τομέα της αναψυχής με διαφορετικές τιμές εισόδου για άνδρες και γυναίκες σε ντισκοτέκ (ή ελεύθερη πρόσβαση που παρέχεται σε γυναίκες), σε κλαμπ και μπαρ²⁸, σε ιστοτόπους διαδικτυακών γνωριμιών²⁹, σε αθλητικές εκδηλώσεις και σε δραστηριότητες ιαματικών λουτρών και σάουνας³⁰. Οι διαφοροποιήσεις με βάση το φύλο στην τιμολόγηση υπηρεσιών κομμώσεων συνιστά επίσης συνήθη πρακτική³¹.

Ορισμένες από τις εν λόγω διαφορές τιμών έχουν κριθεί από τη Δικαιοσύνη, προκειμένου να αξιολογηθούν η αναγκαιότητα και η αναλογικότητα κατά περίπτωση. Για παράδειγμα, στην Αυστρία, δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο στόχος να διευρυνθεί η βάση των φιλάθλων ποδοσφαιρικής ομάδας ποδοσφαίρου και να προωθηθεί το γυναικείο ποδόσφαιρο δικαιολογεί τα φθηνότερα εισιτήρια εισόδου για τις γυναίκες. Στη Γερμανία, δικαστήριο έκρινε ότι η δωρεάν χρήση δικτυακού τόπου γνωριμιών για τις γυναίκες ήταν δικαιολογημένη λόγω της ανάγκης ενθάρρυνσης των γυναικών να εγγραφούν, το οποίο θα συνιστούσε πλεονέκτημα για τους άνδρες που αναζητούν σύντροφο στον δικτυακό τόπο.

Το αυστριακό συνταγματικό δικαστήριο αποφάνθηκε ότι διαφορετικό όριο ηλικίας για άνδρες και γυναίκες όσον αφορά την πρόσβαση ηλικιωμένων πολιτών σε εκπτώσεις εισιτηρίων στις δημόσιες συγκοινωνίες, το οποίο συνδέεται με τα διαφορετικά νόμιμα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης για τους άνδρες και τις γυναίκες στην Αυστρία, συνιστά δυσμενή διάκριση και ότι η εξαίρεση του άρθρου 4 παράγραφος 5 δεν εφαρμόζεται στις υπηρεσίες που προσφέρονται και στα δύο φύλα.

Άλλο θέμα που επανέρχεται και οδηγεί σε καταγγελίες είναι η εμπορική πρακτική των βραχυπρόθεσμων ειδικών προσφορών για άτομα του ενός φύλου (π.χ. ημέρες για τις κυρίες), συχνά σε περιπτώσεις όπως είναι για παράδειγμα η Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας. Σε ορισμένα κράτη μέλη πραγματοποιούνται στοχευμένες συζητήσεις όσον αφορά την αιτιολόγηση της προώθησης αυτού του είδους. Για παράδειγμα, στη

²⁸ Αναφέρθηκε από AT, BE, DK, LV, PL, SI.

²⁹ Αναφέρθηκε από BE, DE, DK.

³⁰ Αναφέρθηκε από MT, PL, SI.

³¹ Αναφέρθηκε από SI, DK.

Φινλανδία, η Επιτροπή Εργασίας και Ισότητας του φινλανδικού Κοινοβουλίου προτείνει να επιτρέπονται οι προωθητικές ενέργειες που απευθύνονται ειδικά σε ένα από τα δύο φύλα μόνο σε σχέση με σπάνιες και ειδικές περιστάσεις, όπως είναι η γιορτή της μητέρας ή η ημέρα του πατέρα, και μόνον εάν η χρηματική αξία της εμπορικής ενέργειας είναι σχετικά μικρή.

4.2 Άρθρο 6 – Θετική δράση

Σύμφωνα με το άρθρο 6 της οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει κανένα κράτος μέλος να διατηρεί ή να θεσπίζει ειδικά μέτρα για να αποτρέπει ή να αντισταθμίζει τα μειονεκτήματα που συνδέονται με το φύλο, με σκοπό να διασφαλιστεί στην πράξη η πλήρης ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Μόνο ορισμένα κράτη μέλη συμπεριέλαβαν στην έκθεσή τους στοιχεία για την ύπαρξη ειδικών διατάξεων σχετικά με τις θετικές δράσεις που δίνουν τη δυνατότητα στους παρόχους να διακρίνουν μεταξύ ανδρών και γυναικών, προκειμένου να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ των δύο φύλων στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Για παράδειγμα στη Σλοβακία, οι δημόσιες αρχές ή τα νομικά πρόσωπα μπορούν να εγκρίνουν προσωρινές θετικές δράσεις για την εξάλειψη των μειονεκτημάτων που συνδέονται με το κοινωνικό ή βιολογικό φύλο, ιδίως, προκειμένου να εξασφαλίζονται ίσες ευκαιρίες στην πράξη³². Στο Ηνωμένο Βασίλειο, μία γενική διάταξη περί θετικής δράσης επιτρέπει στους παρόχους να προσανατολίζονται ή να προσαρμόζουν την παροχή αγαθών και υπηρεσιών σε άτομα ενός συγκεκριμένου φύλου, εφόσον υπάρχουν στοιχεία που καταδεικνύουν δυσανάλογα χαμηλή απορρόφηση ή συμμετοχή³³.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, εκτός από την παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 5, χρησιμοποιείται επίσης ορισμένες φορές από τους παρόχους υπηρεσιών το άρθρο 6 της οδηγίας, για να δικαιολογηθεί η διαφορετική μεταχείριση ανδρών και γυναικών στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών. Σε περίπτωση στενής ερμηνείας του άρθρου 4 παράγραφος 5, η θετική δράση θα μπορούσε να είναι η μόνη δυνατότητα για να δικαιολογηθούν οι διαφορετικοί όροι πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες που προτείνονται και στα δύο φύλα. Η εναλλακτική αυτή δυνατότητα, ωστόσο, αποτελεί πάντα αντικείμενο κατά περίπτωση αξιολόγησης ως προς την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα των μέτρων που λαμβάνονται.

Ορισμένα εθνικά δικαστήρια έχουν ήδη αποφανθεί επί της εφαρμογής του άρθρου 6 σε μια τέτοια διαφορετική μεταχείριση. Για παράδειγμα, στην Αυστρία, πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι τα φθηνότερα εισιτήρια ποδοσφαιρικών αγώνων για τις γυναίκες συνιστούν θετική δράση κατά την έννοια του νόμου περί ίσης μεταχείρισης για την πρόληψη ή την εξάλειψη των μειονεκτημάτων που υφίστανται για τις γυναίκες³⁴. Το ΔΕΕ δεν έχει ακόμη αποφανθεί επί της έννοιας της θετικής δράσης εκτός του ειδικού τομέα της πρόσβασης στην απασχόληση. Ωστόσο, στην απόφαση *Griesmar*³⁵, έκρινε ότι οι πιο γενναιόδωροι κανόνες για τον υπολογισμό των επαγγελματικών συντάξεων των γυναικών δεν μπορούν να χαρακτηριστούν θετική δράση σχετικά με τα μειονεκτήματα που υφίστανται σε βάρος των γυναικών λόγω των χρονικών διαστημάτων διακοπής της σταδιοδρομίας τους, διότι δεν αποτρέπουν ούτε εξαλείφουν τα εν λόγω μειονεκτήματα.

³² SK, άρθρο 8α του νόμου κατά των διακρίσεων.

³³ Άρθρο 158 του νόμου του 2010.

³⁴ Πρωτοβάθμιο δικαστήριο Leopoldstadt (31 C 649/09z-9). Βλ. επίσης τμήμα 4.1 ανωτέρω για τα γερμανικά δικαστήρια που βασίζονται στο άρθρο 4 παράγραφος 5 σε συγκρίσιμη κατάσταση.

³⁵ C-366/99, *Griesmar*, 29 Νοεμβρίου 2001.

Υπό το πρίσμα της ερμηνείας αυτής, η ανάληψη θετικής δράσης ενδέχεται να μην είναι εύκολη σε παρόμοιες καταστάσεις, στις οποίες δεν υπάρχει σαφής και άμεση σχέση μεταξύ, αφενός, της προνομιακής μεταχείρισης και, αφετέρου, των μειονεκτημάτων που πρέπει να προληφθούν ή να εξαλειφθούν.

5. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ TEST-ACHATS

5.1 Απόφαση

Στην απόφασή του στην υπόθεση *Test-Achats*, το ΔΕΕ ακύρωσε το άρθρο 5 παράγραφος 2, που επέτρεπε τη διατήρηση των διαφοροποιήσεων με βάση το φύλο στην παροχή ασφαλιστικών υπηρεσιών, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή γινόταν βάσει σημαντικών και αξιόπιστων αναλογιστικών και στατιστικών δεδομένων. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, παρέχοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να διατηρούν χωρίς χρονικό περιορισμό παρέκκλιση από τον ενιαίο κανόνα ανεξαρτήτως φύλου, που καθορίζεται στο άρθρο 5 παράγραφος 1, το άρθρο 5 παράγραφος 2 έρχεται σε αντίθεση με την επίτευξη του σκοπού της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε σχέση με τον υπολογισμό των ασφαλιστρών και των παροχών, η οποία αποτελεί τον στόχο της οδηγίας στον ασφαλιστικό τομέα. Ως εκ τούτου, το άρθρο 5 παράγραφος 2 αντίκειται στα άρθρα 21 και 23 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι από την 21η Δεκεμβρίου 2012 ο ενιαίος κανόνας ανεξαρτήτως φύλου πρέπει να εφαρμόζεται χωρίς εξαίρεση αναφορικά με τον υπολογισμό των ατομικών ασφαλιστρών και παροχών σε νέες συμβάσεις.

5.2 Εκτέλεση της απόφασης

27 κράτη μέλη έχουν ήδη εφαρμόσει την απόφαση στη νομοθεσία τους³⁶. Σε όλες τις περιπτώσεις, η εθνική νομοθεσία τροποποιήθηκε³⁷ με νομικά δεσμευτικό τρόπο, μέσω προσαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας σχετικά με την ασφάλιση³⁸, την ίση μεταχείριση³⁹ ή αμφότερα⁴⁰. Ορισμένα κράτη μέλη παρείχαν περαιτέρω κατευθυντήριες γραμμές προκειμένου να διευκολύνουν τις αλλαγές στον ασφαλιστικό τομέα. Για παράδειγμα, στην Αυστρία, οι αρμόδιες για τις χρηματοπιστωτικές αγορές αρχές (FMA) απέστειλαν εγκύκλιο καλώντας τις ασφαλιστικές εταιρείες να τεκμηριώνουν τους ενιαίους για τα δύο φύλα αναλογιστικούς τους πίνακες. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, εκδόθηκαν οδηγίες από την Αρχή Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (FSA).

Τα περισσότερα από τα κράτη μέλη εφάρμοσαν την απόφαση εντός της προθεσμίας που ορίστηκε από το ΔΕΕ⁴¹. Σε λίγα κράτη μέλη, η νομοθεσία τέθηκε σε ισχύ αργότερα⁴². Τα κράτη μέλη φαίνεται να έχουν λάβει πολύ λίγες καταγγελίες σχετικά με παραβίαση της αρχής ανεξαρτήτως φύλου από ασφαλιστικές εταιρείες. Ωστόσο, στις Κάτω Χώρες, ο φορέας ισότητας σε πρόσφατη απόφασή του (2014-97, η οποία εκδόθηκε τον Αύγουστο του 2014) έκρινε ότι ο ασφαλιστής είχε παρανόμως προβεί σε δυσμενή διάκριση λόγω φύλου σε βάρος γυναίκας, διότι της χορήγησε αποζημίωση μετά από ατύχημα, η οποία

³⁶ Σε ορισμένα κράτη μέλη (π.χ. DE, FR, IT, UK), η απόφαση και η εφαρμογή της οδήγησαν σε έντονη συζήτηση και σημαντική κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης.

³⁷ Βλ. έκθεση της ΕΑΑΕΣ σχετικά με την εφαρμογή της απόφασης *Test Achats*, EIOPA-CCPFI-13/091, 6 Φεβρουαρίου 2014.

³⁸ AT, BG, DE, EE, FI, FR, GR, HR, CZ, HU, LT, LV, PL, SI.

³⁹ BE, CY, DK, IE, NL, SE, UK.

⁴⁰ ES, MT, RO, SK.

⁴¹ AT, BE, DK, FI, FR, GR, IE, HU, LV, NL, MT, SE, SI και UK.

⁴² CY, CZ, DE, EE, ES, LT, PL, RO, SK.

υπολογίστηκε βάσει της παραδοχής/στατιστικών στοιχείων ότι δεν θα εργαστεί μεταξύ 27 και 36 ετών, επειδή είναι γυναίκα, και ότι θα εργαστεί μόνο με μερική απασχόληση. Η ίδια υπόθεση κρίθηκε επίσης από ολλανδικό δικαστήριο. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η χρήση αναλογιστικών στατιστικών στοιχείων όσον αφορά το πολιτιστικό υπόβαθρο και το φύλο του θύματος δεν αντίκειται στην αρχή της ισότητας. Η υπόθεση εκκρεμεί επί του παρόντος ενώπιον του Εφετείου.

Η Επιτροπή έχει ελέγξει ότι όλοι οι νόμοι που κοινοποιήθηκαν συμμορφώνονται με την απόφαση στην υπόθεση *Test-Achats*. Ως αποτέλεσμα αυτών των αξιολογήσεων, προέκυψαν ερωτήματα σχετικά με ορισμένα κράτη μέλη. Με βάση τις απαντήσεις που ελήφθησαν, η Επιτροπή ενδέχεται να κινήσει διαδικασία επί παραβάσει σε περίπτωση μη συμμόρφωσης της εθνικής νομοθεσίας με την απόφαση.

Ένα κράτος μέλος ανέφερε ότι η εφαρμογή της απόφασης είναι σε εξέλιξη, αλλά δεν έχει ακόμη θεσπιστεί νομοθεσία⁴³. Η Επιτροπή παρακολουθεί στενά την κατάσταση στο εν λόγω κράτος μέλος και θα ξεκινήσει διάλογο σε περίπτωση μη λήψης των αναγκαίων εκτελεστικών μέτρων.

Η νομολογία του ΔΕΕ δεν ισχύει άμεσα στις χώρες της ΕΖΕΣ⁴⁴. Ως εκ τούτου, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνοχή της νομοθεσίας, στις 30 Ιανουαρίου 2014 κινήθηκε διαδικασία για την ενδεχόμενη προσαρμογή του παραρτήματος XVIII της συμφωνίας ΕΟΧ στην απόφαση επί της υπόθεσης *Test-Achats*⁴⁵.

Όπως ορίζεται στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για την υπόθεση *Test-Achats*, η απόφαση αφορά μόνον τις ιδιωτικές ασφαλιστικές συμβάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/113/ΕΚ. Δεν έχει άμεσες έννομες συνέπειες για τις επαγγελματικές συντάξεις, οι οποίες καλύπτονται από την οδηγία 2006/54/ΕΚ. Το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο η) της εν λόγω οδηγίας επιτρέπει τον καθορισμό διαφορετικών επιπέδων παροχών μεταξύ ανδρών και γυναικών, όταν αυτό αιτιολογείται με αναλογιστικά στοιχεία υπολογισμού.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ωστόσο αποφασίσει να εφαρμόσουν τον ενιαίο κανόνα ανεξαρτήτως φύλου και σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα, προκειμένου να διασφαλιστεί η ισότητα των φύλων σε όλους τους τομείς⁴⁶. Αλλά η μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών έχει προβλέψει την εφαρμογή του ενιαίου κανόνα ανεξαρτήτως φύλου μόνον, όπως απαιτείται από την απόφαση, για τις συμβάσεις ιδιωτικής ασφάλισης. Σε αυτά τα κράτη μέλη οι διαφορές βάσει αναλογιστικών στοιχείων που αφορούν το προσδόκιμο ζωής εξακολουθούν να είναι παραδεκτές στις επαγγελματικές συντάξεις.

⁴³ LU.

⁴⁴ Ωστόσο, το Δικαστήριο της ΕΖΕΣ λαμβάνει δεόντως υπόψη τις αρχές που τίθενται με τις σχετικές αποφάσεις του ΔΕΕ, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 2 της συμφωνίας μεταξύ των κρατών της ΕΖΕΣ για τη σύσταση Εποπτεύουσας Αρχής και Δικαστηρίου.

⁴⁵ Η Νορβηγία έχει ήδη εγκρίνει τις απαραίτητες τροποποιήσεις, που εγκρίθηκαν στις 20 Ιουνίου 2014 με έναρξη ισχύος την 1η Ιανουαρίου 2015.

⁴⁶ BG, CY, CZ, DK, FR, LV, SE.

5.3 Οικονομικές επιπτώσεις της απόφασης στην ασφαλιστική αγορά

Στη συνέχεια που δόθηκε μετά την απόφαση στην υπόθεση *Test-Achats*, τμήματα του ασφαλιστικού τομέα προέβλεψαν ότι θα υπάρξουν σημαντικές συνέπειες στα επίπεδα τιμών, ισχυριζόμενα ότι η εξάλειψη του φύλου ως εύκολου και αξιόπιστου παράγοντα κατανομής κινδύνου θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των συνολικών τιμών των ασφαλιστικών προϊόντων.

Η απόφαση και η εφαρμογή της δημιούργησαν ορισμένες εφάπαξ δαπάνες για τον ασφαλιστικό κλάδο, όταν χρειάστηκε να καταρτιστούν ενιαίοι αναλογιστικοί πίνακες ανεξαρτήτως φύλου και να τιμολογηθούν και τοποθετηθούν εκ νέου τα προϊόντα στην αγορά, ώστε να καταστούν αυτά ουδέτερα ως προς το φύλο. Το εν λόγω αρχικό κόστος συμμόρφωσης εκτιμήθηκε σε περίπου 14 εκατ. ευρώ για την Ισπανία και σε 7,7 εκατ. ευρώ για τις Κάτω Χώρες.

Όσον αφορά τις εξελίξεις στην τιμολόγηση ασφαλιστικών προϊόντων πρέπει να τονιστεί ότι δεν υπάρχουν ακριβή οικονομικά στοιχεία για τις επιπτώσεις της απόφασης. Είναι δύσκολο να παρασχεθούν αξιόπιστα, ποσοτικά προσδιορίσιμα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τις επιπτώσεις της μετάβασης στην τιμολόγηση ανεξαρτήτως φύλου για διάφορους λόγους.

Η έλλειψη διαθέσιμων στοιχείων που επισημάνθηκε από ορισμένα κράτη μέλη και ενδιαφερόμενα μέρη⁴⁷ είναι πιθανόν να συνδέεται με το γεγονός ότι η απόφαση στην υπόθεση *Test-Achats* έπρεπε να εφαρμοστεί μόνο από την 21η Δεκεμβρίου 2012. Το χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει έκτοτε φαίνεται πολύ σύντομο, για να καταστεί δυνατή η συλλογή οικονομικών στοιχείων και δεδομένων πέραν των πολύ βραχυπρόθεσμων επιπτώσεων.

Επιπλέον, είναι ιδιαίτερα περίπλοκο να διακριθούν οι επιπτώσεις των διαφόρων παραγόντων που εμπλέκονται στην εξέλιξη της ασφαλιστικής αγοράς και να εκτιμηθεί ορθά η ειδική επίδραση του συντελεστή ασφαλιστρών ανεξαρτήτως φύλου στην τιμή ή την ανάπτυξη των προϊόντων. Στις περισσότερες αγορές, οι ασφαλιστικές εταιρείες υποχρεώθηκαν να εφαρμόσουν όχι μόνο ενιαία ασφάλιστρα ανεξαρτήτως φύλου, αλλά και ορισμένες άλλες νομικές και κανονιστικές εξελίξεις που επηρεάζουν τα επίπεδα των τιμών, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ΕΕ⁴⁸.

Πέραν των νομικών απαιτήσεων, οι ασφαλιστικές εταιρείες μετέβαλαν ενδεχομένως τα χαρακτηριστικά των προϊόντων, ώστε να βελτιώσουν τα ασφαλιστικά προϊόντα εντός του κανονικού κύκλου παραγωγής. Ενδέχεται επίσης να εφάρμοσαν εξελίξεις ως προς τις αξιολογήσεις των παραγόντων κινδύνου⁴⁹, να χρησιμοποιήσαν νέα κριτήρια για την αξιολόγηση των προϊόντων και τη διαφοροποίηση των ασφαλιστρών (π.χ. χρήση της τηλεματικής — γνωστής επίσης ως τεχνολογίας «μαύρου κουτιού» — από τους ασφαλιστές όσον αφορά την ασφάλιση αυτοκινήτων⁵⁰) ή να ανέπτυξαν νέα προϊόντα για

⁴⁷ FR, LU, Insurance Europe, BIPAR, AAE. Σε ορισμένες απαντήσεις υπενθυμίστηκαν επίσης οι περιορισμοί στη συστηματική παρακολούθηση των ασφαλιστρών σύμφωνα με το δίκαιο ανταγωνισμού της ΕΕ.

⁴⁸ Όπως η οδηγία 2009/138/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριοτήτων ασφάλισης και αντασφάλισης (Φερεγγυότητα II).

⁴⁹ Insurance Europe.

⁵⁰ Όπως διαπίστωσε η ΕΑΑΕΣ στην τελευταία έκθεση τάσεων των καταναλωτών, EIOPA-BoS-13/175 rev1, 15 Δεκεμβρίου 2013.

να προσελκύσουν στοχοθετημένα πελάτες. Για παράδειγμα, στην Ισπανία, ορισμένες ασφαλιστικές εταιρείες εισήγαγαν νέα προϊόντα από τα οποία επωφελούνται κυρίως οι γυναίκες, προσπαθώντας κατ' αυτόν τον τρόπο να προσελκύσουν γυναίκες πελάτες. Άλλες προσφορές αφορούν κάλυψη κατά της κλοπής τσαντών από το εσωτερικό του αυτοκινήτου ή παροχή ειδικής βοήθειας σε εγκύους σε περίπτωση προβλημάτων υγείας, ενώ οδηγούν. Όλες αυτές οι αλλαγές ενδέχεται να επηρεάζουν την τιμή των προϊόντων ή την παρεχόμενη κάλυψη.

Βάσει των διαθέσιμων στοιχείων, οι επιπτώσεις από την εισαγωγή της αρχής ενιαίας τιμολόγησης των ασφαλιστικών προϊόντων ανεξαρτήτως φύλου υπήρξαν εν γένει αμελητέες ή περιορισμένες⁵¹. Όπως αναμενόταν, και μάλιστα αναπόφευκτα, τα ασφάλιστρα αυξήθηκαν για τις γυναίκες (και μειώθηκαν για τους άνδρες) για ορισμένες ασφάλειες (όπως η ασφάλιση αυτοκινήτων). Σύμφωνα με την Insurance Sweden, η ασφάλιση αυτοκινήτων για τις νέες γυναίκες έχει γίνει πιο ακριβή κατά περίπου 10%, ενώ οι νέοι άνδρες που υπερεκπροσωπούνται στα τροχαία ατυχήματα έτυχαν αντίστοιχης μείωσης των ασφαλιστρών τους. Στην Ιταλία, από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ Ιουλίου 2012 και Ιανουαρίου 2013 προκύπτει ότι τα ασφάλιστρα των γυναικών μέσης ηλικίας που είναι πεπειραμένες οδηγοί ήταν κατά 3% υψηλότερα από τα ασφάλιστρα των ανδρών που βρίσκονταν στην ίδια κατάσταση πριν από τον Δεκέμβριο του 2012. Η κατάσταση είναι πολύ διαφορετική για τους νέους οδηγούς: πριν από τον Δεκέμβριο του 2012 οι γυναίκες κατέβαλλαν 18% λιγότερο από τους άνδρες για την ασφάλιση αυτοκινήτου και, μετά από την ημερομηνία αυτή, η αύξηση των ασφαλιστρών τους έως και κατά 18% συνοδεύτηκε από μείωση των ασφαλιστρών των ανδρών κατά 10%. Για άλλες σειρές προϊόντων σημειώθηκαν αυξήσεις των ασφαλιστρών για τους άνδρες (και μειώσεις για τις γυναίκες). Σε τελική ανάλυση, όμως, αν και η εικόνα δεν φαίνεται να είναι ίδια σε όλο το φάσμα, οι επιπτώσεις στην αγορά φαίνεται ότι ήταν μάλλον ουδέτερες ή πολύ περιορισμένες και, σε κάθε περίπτωση, δεν φαίνεται να υπάρχει καμία ένδειξη για αδικαιολόγητη εξέλιξη των τιμών.

6. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΣΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Υπάρχει δυνατότητα αποκατάστασης μέσω της δικαστικής οδού και επίσης μέσω των εθνικών φορέων ισότητας που είναι επιφορτισμένοι, μεταξύ άλλων, να παρέχουν ανεξάρτητη βοήθεια στα θύματα. Οι εν λόγω διατάξεις είναι σχεδόν ταυτόσημες στο κεκτημένο της ΕΕ σχετικά με την ίση μεταχείριση και την καταπολέμηση των διακρίσεων και οι διαπιστώσεις πρόσφατων εκθέσεων σχετικά με άλλες οδηγίες⁵² όσον αφορά βασικές έννοιες, όπως η πρόσβαση στη δικαιοσύνη, το βάρος απόδειξης και η απαίτηση για αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις, ισχύουν και εν προκειμένω.

Με σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώπιση της ίσης μεταχείρισης, τα κράτη μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν αναγνωρίσει ότι οι φορείς ισότητας είναι ουσιαστικής σημασίας, ώστε να επιτευχθεί η μετάβαση από «το δίκαιο στο χαρτί στο δίκαιο στην πράξη» και να εξασφαλιστεί ότι τα έννομα δικαιώματα όντως

⁵¹ FI, CZ, PL, LT, HR.

⁵² Βλ. για παράδειγμα Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, Κοινή έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2000/43/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής («οδηγία για τη φυλετική ισότητα») και της οδηγίας 2000/78/EK του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία («οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση»), 17 Ιανουαρίου 2014, COM(2014) 2 final.

εφαρμόζονται στην πράξη. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η Επιτροπή, στην ανακοίνωσή της σχετικά με το θεματολόγιο της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2020, τόνισε τον καίριο ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι φορείς ισότητας ώστε να εξασφαλιστούν αποτελεσματικά μέσα έννομης προστασίας για τους πολίτες⁵³. Η Επιτροπή θα συνεχίσει να εργάζεται, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι φορείς ισότητας μπορούν να διαδραματίσουν πραγματικά και πλήρως αυτόν τον ρόλο, ιδίως μέσω της παρακολούθησης και της εφαρμογής των εν ισχύ κανόνων. Θα εξετάσει επίσης τρόπους, ώστε να αποσαφηνιστούν οι απαιτήσεις σχετικά με τους φορείς ισότητας δυνάμει της οδηγίας, ιδίως οι βασικές έννοιες της ανεξαρτησίας και της αποτελεσματικότητας.

Η Επιτροπή θα προωθήσει βέλτιστες πρακτικές για την αύξηση της ευαισθητοποίησης των πολιτών σχετικά με τα δικαιώματά τους, προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε ολόκληρη την ΕΕ και να ενισχυθεί περαιτέρω η προστασία των θυμάτων.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Στον ειδικό τομέα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, η σημαντικότερη πρόκληση ήταν η εφαρμογή της απόφασης *Test-Achats* στον ασφαλιστικό τομέα. Όλα τα κράτη μέλη έχουν εφαρμόσει την απόφαση ή την εφαρμόζουν επί του παρόντος. Ορισμένα κράτη μέλη επέλεξαν να προχωρήσουν πέραν της απόφασης, εφαρμόζοντας τον ενιαίο κανόνα ανεξαρτήτως φύλου στις ασφαλίσεις και τις συντάξεις παντός είδους, και, ως εκ τούτου, και στα επαγγελματικά ταμεία κοινωνικής ασφάλισης που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/54/ΕΚ. Τον Σεπτέμβριο του 2014, το ΔΕΕ αποφάνθηκε περαιτέρω ότι οι διαφοροποιημένες παροχές που βασίζονται σε αναλογιστικά δεδομένα με βάση το φύλο είναι απαράδεκτες στις συντάξεις που χορηγούνται στο πλαίσιο υποχρεωτικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης δυνάμει της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ⁵⁴. Υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων, η Επιτροπή θα αξιολογήσει την εφαρμογή των διαφοροποιημένων προϋποθέσεων για τα δύο φύλα στις επαγγελματικές συντάξεις βάσει της οδηγίας 2006/54/ΕΚ και την ενδεχόμενη ανάγκη λήψης μέτρων, ώστε να διασφαλιστεί η συνολική εφαρμογή του ενιαίου κανόνα ανεξαρτήτως φύλου σε όλους τους πυλώνες του συνταξιοδοτικού συστήματος, είτε αυτό είναι προαιρετικό, επαγγελματικό ή εκ του νόμου.

Όσον αφορά τις επιπτώσεις της απόφασης *Test-Achats* στα επίπεδα τιμών των ασφαλίσεων, είναι πολύ νωρίς να εξαχθούν οριστικά συμπεράσματα. Ωστόσο, με βάση τα λιγοστά διαθέσιμα στοιχεία, φαίνεται ότι οι επιπτώσεις ήταν πολύ περιορισμένες.

Σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας, όλα τα κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα για τη μεταφορά της οδηγίας στην εσωτερική τους έννομη τάξη και τη δημιουργία διαδικασιών και οργάνων για την εφαρμογή της. Η Επιτροπή δεν θεωρεί απαραίτητο να προτείνει τροποποιήσεις της οδηγίας στο παρόν στάδιο, αλλά θα δώσει προτεραιότητα στην αντιμετώπιση των εκκρεμών θεμάτων μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο σε συνεργασία με τα οικεία κράτη μέλη, κυρίως σε σχέση με το πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 5 της οδηγίας.

⁵³ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Το θεματολόγιο της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2020 — Ενίσχυση της εμπιστοσύνης, της κινητικότητας και της ανάπτυξης εντός της Ένωσης, COM (2014) 144 final της 11ης Μαρτίου 2014.

⁵⁴ C-318/13, *Διαδικασία που κινήθηκε από X*, 3 Σεπτεμβρίου 2014.

Το περαιτέρω έργο επιβολής, καθώς και η νομολογία σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ, αναμένεται να οδηγήσει σε διευκρινίσεις για ορισμένα από τα ζητήματα που εγείρονται στην παρούσα έκθεση. Στη συνέχεια, η κύρια πρόκληση για τα κράτη μέλη θα είναι να εξασφαλίσουν ότι οι διοικητικές και δικαστικές τους αρχές και οι οικείοι φορείς ισότητας παρέχουν συστηματικά στα θύματα πλήρη προστασία στην πράξη. Η Επιτροπή θα συνεχίσει τις δραστηριότητές της για την παρακολούθηση και υποστήριξη των κρατών μελών, προκειμένου να αξιοποιηθεί το πλήρες δυναμικό της οδηγίας.